

Aktief 2014, nr.5

Samenleving

Hart boven Hard – Een nieuwe burgerbeweging

Interview afgenomen en bewerkt door Koen Dille en Sven Lauwers

Hart boven Hard is een burgerinitiatief dat verenigingen en individuen verenigt die zich zorgen maken over het geplande beleid van de Vlaamse en federale regering. Van studenten en gepensioneerden tot sociale en culturele organisaties, allen willen ze gaan voor een samenleving die hart boven hard verkiest. Het initiatief verzet zich tegen een al te economische kijk op onze samenleving en verdedigt gelijkheid, solidariteit en zuurstof voor mensen en hun organisaties. Aktief sprak met initiatiefnemers Wouter Hillaert¹ en Hugo Franssen².

Hoe begon Hart boven Hard en van wie gaat het protest tegen de besparingsmaatregelen van de Vlaamse regering vooral uit? Als we de media mogen geloven gaat het om het sociaal-culturele middenveld en in de eerste plaats om grote instellingen zoals Bozar of de Vlaamse Opera.

Midden augustus, bij de vorming van de huidige Vlaamse regering, werd bekend hoeveel bespaard zou worden in de cultuursector en bij het verenigingsleven. Het waren de eerste, gelekte cijfers over nieuwe besparingen. De onderhandelaars ontkenden die gelekte cijfers, maar we wisten pertinent zeker dat ze op de onderhandelingstafel hadden gelegen. De titel van het artikel van *De Morgen* daarover luidde “Verenigingen moeten een miljard inleveren”. Vanuit ons eigen netwerk, maar zo breed mogelijk, zijn we dan begonnen met dit burgerinitiatief. De reacties waren positief, want heel veel verenigingen waren en zijn ongerust. Het Minderhedenforum, jeugdbewegingen, academici, de Verenigde Verenigingen en delen van de vakbond sloten van bij het begin aan bij het initiatief. Later sloot de studentenbeweging zich daarbij aan, toen bekend werd dat het inschrijvingsgeld verhoogd zou worden. Het is snel gegaan. Op korte tijd zaten we met 60 mensen in een lokaal op het nationaal secretariaat van Scouts en Gidsen Vlaanderen. Sindsdien zijn we alleen maar gegroeid. Van bij het begin is Hart boven Hard echt een organisch gegroeide burgerbeweging. Het ging en gaat ons niet alleen om een reactie op de besparingen. Al vóór de verkiezingen heeft de cultuursector campagne gevoerd over het belang en de waarde van kunst en cultuur. *Ik kies voor kunst* werd gelanceerd; in de Bourla Schouwburg organiseerde *Niet in Onze Naam* een avond onder de titel *Red de cultuur!*; er waren de gespreksavonden van cultuurtijdschrift *rekto:verso* over cultuur in Campo-Gent. Daarbij ging het ook al over de tendens om alles te “vermarkten”. En dan hebben we het niet alleen over de cultuur. Dat “vermarkten” hoort bij de Europese beleidslogica van besparen, die nog werd versterkt na de bankencrisis. Ook het Vlaams en federaal regeerakkoord volgen die besparingsagenda. De politiek die erbij hoort, wordt in alle sectoren doorgevoerd. Daar is misschien één positieve kant aan: dat er niks anders opzit dan samen een vuist te maken. Enkel opkomen voor de eigen sector, voor het eigen domein, is contraproductief. Dat besef is de start geweest van Hart boven Hard. Het doet ook plezier dat de eerste verzetsreactie van Vlaamse kant kwam. Dat doorprijkt het verhaaltje dat Vlaanderen alleen maar rechts zou zijn. Tegenover dat

verhaal van “twee democratieën in België” zeggen wij dat wij ook twee democratieën zien. Maar ons gaat het dan niet over Vlaanderen en Wallonië, maar over arm en rijk.

Protesteren tegen besparingen in de sociaal-culturele sector vindt niet veel weerklank bij het publiek. Veel mensen blijken doordrongen van het idee dat er bespaard moet worden in tijden van crisis, en cultuur wordt dan gezien als de allerlaatste prioriteit. Bovendien zijn artiesten en intellectuelen niet bepaald de lievelingen van het publiek. De cultuursocioloog Pascal Gielen wijst erop dat maar 10% van de bevolking met kunst en cultuur bezig is.

Dat beeld over de cultuursector doet denken aan de discussie over de luie werklozen die profiteren. Er is altijd wel een doktersvrouw te vinden die stempelt. Daar wordt dan moord en brand over geschreeuwd. Terwijl het niet gaat om een representatief voorbeeld. Journalist Hans Vandeweghe nam in *De Morgen* de subsidies voor cultuur onder vuur. Hij vond ze te hoog, in vergelijking met die voor de sport. Vandeweghe zwaaide daarbij met het argument dat sport een groter publieksbereik heeft dan cultuur. Maar cultuur is veel meer dan “de grote vuurtorens”. Aan de activiteiten van de Vlaamse sociaal-culturele sector nemen jaarlijks 10 miljoen mensen deel. Er zijn zo’n 300 000 activiteiten per jaar. In Vlaanderen maken 2 miljoen mensen gebruik van het aanbod van bibliotheken. En dat zijn nog maar een paar voorbeelden. Natuurlijk, degenen die willen snoeien in de cultuursector, degenen die de muziekscholen en tekenacademies willen afbouwen, zij verengen het beeld tot de “culturo’s” van de grote cultuurhuizen. Om zo de visie uit de jaren ‘60 van de vorige eeuw dat er overal cultuur en cultureel leven is en moet zijn, onderuit te halen. We hebben de plicht om de klassieke idee van cultuurspreiding te verdedigen. Er is nood aan cultuur. Een tijd geleden nam een scoutsgroep het initiatief voor een jeugdbundel met gedichten tegen racisme. Uitgeverij EPO ging erachter staan. Er kwamen zomaar eventjes 20 000 inzendingen binnen. Of neem de schrijfcursussen aan de academies. Het budget daarvoor is veel te klein. Het volstaat niet voor de behoefte die er is. Dit gezegd zijnde, is het natuurlijk ook belangrijk om het publiek te winnen voor een ander beleid dan het “alles kapot besparen”. We hopen dat deze prille beweging het gesprek met het publiek aan kan gaan. Want ja, er lijkt een groot draagvlak te bestaan voor de idee dat besparingen noodzakelijk zijn. Om te tonen dat er een alternatief is, zetten we verschillende initiatieven op stapel. Die initiatieven moeten onze beweging nog doen groeien. Intussen nodigten we alle ondertekenaars van onze Alternatieve Septemberverklaring³ uit om deel te nemen aan onze conventie *Hartslag* op 25 oktober. Daar moeten honderden “ambassadeurs” uit komen. Samen willen we elkaar versterken en de dialoog aangaan over wat vandaag gebeurt in de samenleving.

Zou Hart boven Hard er niet goed aan doen om een aantal heel concrete eisen te stellen waarin mensen zich makkelijk kunnen herkennen? Bijvoorbeeld een rechtvaardige fiscaliteit gekoppeld aan een performante, herverdelende overheid.

Dat is een vraag die onze beweging ook bezighoudt. Ten dele hebben we dat ook zo verwoord in onze Alternatieve Septemberverklaring. Maar we zijn daar eerder vaag gebleven. We denken dat de meer concrete, specifieke eisen best verwoord en uitgedragen kunnen worden op het terrein, door elke speler in zijn eigen domein. Het is niet aan *Hart boven Hard* om in hun plaats te treden. Wij willen vooral algemene, overkoepelende politieke voorstellen en

alternatieve maatregelen formuleren. Een van de vele ideeën die we hebben is het afdwingen van een hoorzitting in het Vlaams parlement. Daarvoor moeten we 15 000 handtekeningen verzamelen. Op die hoorzitting zouden we iets meer concrete vragen kunnen stellen. Maar we willen de komende 5 jaar ook bouwen aan de verbeelding van een ander, echt menswaardig samenlevingsmodel, en dat voor verschillende aspecten van die samenleving. We willen een constructieve beweging zijn.

Moet er ook niet op het lokale vlak gewerkt worden?

Een eigen visie ontwikkelen over het doorsluizen van verantwoordelijkheden naar het lokale niveau is een goed voorbeeld. Voor lokale autonomie valt zeker iets te zeggen, denk maar aan bepaalde initiatieven rond energie, milieubeheer enzovoort. Toch is het huidige beleid waarbij gemeenten meer autonomie krijgen, vooral weer een besparingsmaatregel. Want tegenover die overdracht van bevoegdheden naar de gemeenten staan niet de gepaste middelen. En de gemeenten kampen nu al met rode cijfers, onder meer door de hele Dexia-affaire. We vrezen dat middelen voor cultuur en jeugd voortaan, na de overheveling naar het gemeentelijke niveau, een andere bestemming zullen krijgen. De gemeenten krijgen steeds meer verantwoordelijkheden, maar ze hebben niet de financiële middelen om die verantwoordelijkheden op te nemen. Zo hebben de bibliotheken en de archiefdiensten een persmededeling verspreid waarin ze hun bezorgdheid uiten over het gebrek aan middelen. En het gaat om verregaande besparingen. Tot 25 en 30 % minder budget vanuit bepaalde gemeenten. Ondersteuning vanuit de provincie, die maakte dat kleine gemeenten toch een kwaliteitsvolle bibliotheekdienst konden onderhouden, verdwijnt. Ook in het bejaardenbeleid wordt het bovenlokale niveau opgegeven. Daar moeten de gemeenten vanaf nu hun plan trekken. Elke gemeente apart. Niet langer via een systeem van steunpunten, want die worden afgebouwd. Veel van wat beleidsmatig nadenkt over een groter geheel, verdwijnt. Het is zoals Thatcher zei: "There is no society." De kloof tussen het supranationale niveau waar de echte macht ligt en het lokale niveau waar beslissingen uitgevoerd worden, dreigt heel groot te worden. Kan een burgemeester nog echt beleid maken als de parameters waarbinnen dat beleid gevoerd kan worden, ergens ver boven het lokale bepaald worden? Is het normaal dat de reële aanslagvoet bij de grootste ondernemingen slechts 4 à 6 procent bedraagt? Biedt de besparingspolitiek die de Europese Unie voert een toekomst? Hoe kunnen we de problemen die rijzen wel aanpakken? Het zijn allemaal zaken die worden aangeraakt in onze Alternatieve Septembeerklaring. Om de bakens van het beleid te verzetten. In die zin hebben we met de Septembeerklaring een politieke tekst gemaakt, die we verder concreter willen vertalen. En in die zin doen we met *Hart boven Hard* aan politiek, maar niet aan partijpolitiek.

De Alternatieve Septembeerklaring wil mobiliseren voor zachte waarden. Opkomen voor "de lerende, de creatieve, de spelende, de zorgende, de sociale, de liefhebbende ... mens" in een samenleving die vooral focust op harde, economische, materialistische waarden. Moet niet meer benadrukt worden dat cultuur wel degelijk opbrengt? Het gaat dan weliswaar om een niet-materiële return: een actieve, mondige, vaardige, weerbare burger.

Er verschenen al vaak studies over het belang van die zachte waarden en over het belang van cultuur. Dat belang werd in verschillende opiniestukken verdedigd. Maar de indruk blijft

bestaan dat het vaag blijft. Nochtans, in ons dagelijks leven nemen we allemaal voortdurend beslissingen over niet-materiële zaken. We vinden ze erg belangrijk. Op ingrijpende momenten in het leven, bijvoorbeeld tijdens een uitvaart, wordt dat heel concreet aangevoeld wanneer we zoeken naar het gepaste lied of gedicht. Uiteindelijk gebeurt in de cultuursector precies hetzelfde, maar dan op een meer geïnstitutionaliseerde manier. Het boek *The Spirit Level* van Richard Wilkinson is bij ons ter sprake gekomen. Richard Wilkinson betoogt dat het welbevinden van mensen veel groter is naarmate er minder ongelijkheid bestaat in de samenleving. Mensen streven welvaart na, materieel welzijn. Daar is niks mis mee. Het probleem is de manier waarop die materiële waarden in ons samenlevingsmodel worden nagejaagd: ieder voor zich. Sven Gatz zei zelfs letterlijk dat er in de cultuursector onderling gevochten moet worden: “*the survival of the fittest*”. Het probleem is niet dat mensen welvaart nastreven. Het probleem is dat 83 mensen in de wereld evenveel bezitten als de armste helft van de wereldbevolking. Wat die ongelijkheid mogelijk maakt, wordt net aangemoedigd door het beleid. Ook in de cultuursector moeten de sterksten nu dus overleven. Tegenover dat idee van “*the survival of the fittest*” komen wij met totaal andere culturele en sociale waarden. Natuurlijk hebben mensen recht op een fatsoenlijk huis. Maar of iemand een goede huisvader is, beoordeel je niet alleen aan de grootte van zijn huis, of aan de dikte van zijn portemonnee en van zijn budget. Het leven is veel meer dan een budget. Heel dat idee van de concurrentie van allen tegen allen is het alfa en omega van de Europese Unie. Wie is de eerste en de tweede van de klas? Vlaanderen moet de topregio worden, Noord-Frankrijk moet de topregio worden... Zo is het iedereen tegen iedereen. Dat soort denken is het probleem. Waar de winst het wint van waarde, wordt verlies het resultaat, zei iemand ooit.

Moet Hart boven Hard niet heel concreet wijzen op de positie van de N-VA? De almachtige voorzitter van die partij verschanst zich veilig achter zijn burgemeesterschap. Vanuit Antwerpen domineert hij met slechts 32% van de stemmen het hele Belgische politieke landschap, en manoeuvreert hij zich handig tot spreekbuis van alle Vlamingen met de bedoeling om zowel zijn neoliberale als eng nationalistische agenda door te drijven.

Wat vandaag in Vlaanderen en België gebeurt, is niet alleen het gevolg van de politiek van de N-VA. Ons gaat het om de verschuivingen weg van de waarden die wij belangrijk vinden. Als Groen een politiek zou voeren die niet in overeenstemming is met de principes en waarden die wij belangrijk vinden, zouden we er ons ook tegen verzetten. We denken niet in termen van partijpolitiek. Dat is misschien zelfs al te veel gedaan. Voor die participatie moeten we juist alternatieven gaan beoefenen. Een discussie over de vraag “Waar zijn jullie immateriële waarden dan?” lijkt ons nuttiger dan een anti-N-VA strategie van *Hart boven Hard* op zich. Is de manier waarop CD&V zich linkt aan het gevoerde beleid niet een even groot probleem, bijvoorbeeld?

Kan je die discussie aangaan en is ze nuttig? Jean-Pierre Rondas schrijft dat hij zich wel kan vinden in de Septemберverklaring, maar die toch niet wil onderschrijven omdat hij geen vertrouwen heeft in het maatschappijproject van de eerste ondertekenaars.

Dat Rondas geen vertrouwen heeft in de organisaties die *Hart boven Hard* ondersteunen, is net waar het op een meta-niveau over gaat. Na de Tweede Wereldoorlog hebben we een halve

eeuw het overlegmodel gekend. Dat ging hand in hand met de gouden jaren '60 en wat we de verzorgingsstaat zijn gaan noemen. Vandaag zitten we op een keerpunt. We komen in een andere situatie terecht. Een situatie waarin het beleid geen echte rol meer ziet voor de grote sociale bewegingen en eerder aanstuurt op een confrontatiebeleid. Dat is het einde van een tijdperk. Maar welk tijdperk komt er dan in de plaats? Dat kunnen we lezen in de regeringsverklaringen van de Vlaamse en federale regering. Dat is niet de samenleving die wij ons voorstellen. Maar het wel de discussie die we willen voeren. Of het nu Bart De Wever, François Hollande of Angela Merkel is die aan de touwtjes trekt, maakt niet uit. Wél maakt uit dat we overal in Europa die ontwikkeling zien – Barroso sprak zelfs van een staatsgreep – weg van het sociale. Een meer autoritair model, een jungle waar het sociale en culturele weefsel van veel minder tel is. We denken dat het nodig is om met het middenveld, met de cultuursector en met iedereen die een sociaal samenlevingsproject genegen is, te zoeken naar vormen van zelforganisatie. Want hoe is het succes van *Hart boven Hard* anders te verklaren? Waarschijnlijk is dit het moment waarop iedereen voelt dat het belangrijk is om samen pal te staan, om een nieuwe “tussenmacht” te vormen tegenover het beleid.

Is zelforganisatie niet een dubbelzinnige term, nu men aandringt op meer financiële autonomie en men de rol van de overheid afbouwt?

Je moet een onderscheid maken tussen de verantwoordelijkheden van de staat en de onafhankelijke positie van de gemeenschap daartegenover. De taak van de overheid is te zorgen voor het algemeen belang: in de zorg, het onderwijs, het openbaar vervoer, de cultuur, het milieu en nog veel zaken meer. Die rol wordt nu afgebouwd en wij willen ze juist opbouwen. Wij willen dat er geïnvesteerd wordt in scholen, in milieu, in zorg... Het andere is: in het confrontatiemodel van de jungle moet je een vuist kunnen maken en daar speelt zelforganisatie een belangrijke rol. Onszelf organiseren, zoveel mogelijk verbanden leggen en die verbanden laten groeien tot een zelfstandige entiteit. We hebben het dan niet alleen over *Hart boven Hard*. Plotseling zien we *oKo*, het *Overleg Kunstenorganisaties* ontstaan en actief worden. Omdat de kunstensector zich wel schrap moet zetten. Of neem *Ringland* of de *G1000*. Meer dan duizend organisaties kunnen zich vinden in *Hart boven Hard*, niet omdat we zo goed gewerkt hebben, maar omdat de tijd er blijkbaar rijp voor is. Wie weet groeit dit uit tot een nieuw soort zelfstandig middenveld, een nieuw soort macht, een vijfde macht, na de media, die de vierde macht vormen. Kan dat middenveld, dat zich zo organiseert, geen aanspraak maken op overheidsmiddelen omdat het middenveld het beleid contesteert? Natuurlijk wel. De claim voor zelfstandigheid is gerechtvaardigd, net zoals journalisten staan op hun redactionele onafhankelijkheid.

In een opiniestuk verweet Bert Anciaux de sector “een manifest gebrek aan solidariteit” en volgens Bleri Lleshi ruilde het middenveld zijn ziel in voor subsidies. Wat vinden jullie van die kritiek?

We kunnen die kritiek ergens wel begrijpen. Bleri Lleshi sprak hem uit op een avond van *Hart boven Hard* in Brussel. Hij wil dat de dingen snel veranderen. Het middenveld begint zich nu samen te zetten. Het is een begin. We hebben bij dat proces geduld én ongeduld nodig. Dat zei vakbondsman Jan Cap ook al op de Boelwerf in Temse: “We willen geduldig én ongeduldig zijn.” Sommige mensen spreken op onze platformvergaderingen al snel over de

algemene staking. Dat is inherent aan een initiatief als Hart boven Hard: daar zit veel dynamiek in en dat gaat gepaard met allerlei discussies over welke richting het uit moet gaan en hoe snel het moet gaan. Maar als beweging, als eenheid, moeten we een tempo vinden waarin iedereen zich kan terugvinden. Aan sommige mensen moeten we dan weer sleuren en trekken. De discussie is gezond. Discussies over bijvoorbeeld het opnieuw politiseren van het middenveld zoals dat gevoerd werd in het tijdschrift *OIKOS*. In ieder geval zorgt wat nu gebeurt er ook voor dat het middenveld zichzelf bevraagt over zijn rol in de samenleving en zijn relatie met de overheid. Duidelijk is alvast de onwil van het middenveld om te verworden tot een speler op de markt. De drijfveer van Hart boven Hard is verbinden. Om voor de eigen zaak op te komen. Een proces waarin mensen met dezelfde ideeën elkaar ontmoeten. Misschien was er sprake van een gebrek aan solidariteit, maar nu zoeken we alvast naar een gemeenschappelijke grond. En als het niet lukt om zo het beleid te veranderen, slagen we er misschien wel in om onszelf te veranderen. “Verbinden”, dat was toch ook de uitnodiging van de Vlaamse regering, nietwaar? Welnu, dat zijn we goed aan het waarmaken. We moeten ons bewust zijn van onze kracht. Als we de achterban van alle organisaties kunnen mobiliseren, zijn we groter dan de onderstroom waar Bart De Wever het altijd over heeft.

Website Hart boven Hard: <http://www.hartbovenhard.be>

¹ Wouter Hillaert werkt sinds 2002 als freelance podiumcriticus, eerst voor De Morgen en Klara, momenteel voor De Standaard. Bij rekto:verso is hij redactiecoördinator. rekto:verso is een gratis tweemaandijks tijdschrift dat de wereld beschouwt vanuit kunst en cultuur.

² Hugo Franssen is als voormalig hoofdredacteur nog steeds werkzaam als redacteur bij uitgeverij EPO. Deze uitgeverij behoort niet tot een grote uitgevergroep en kiest voor een onafhankelijke koers.

³ Het Masereelfonds ondertekende de Alternatieve Septemberverklaring, volgt de vergaderingen en werkt actief mee aan allerhande activiteiten.